

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT. 24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

BS/153/2001

FINANSE GOSPODARSTW DOMOWYCH: OSZCZĘDNOŚCI I LOKATY, ZADŁUŻENIA, KREDYTY, ZAKUPY NA RATY

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LISTOPAD 2001

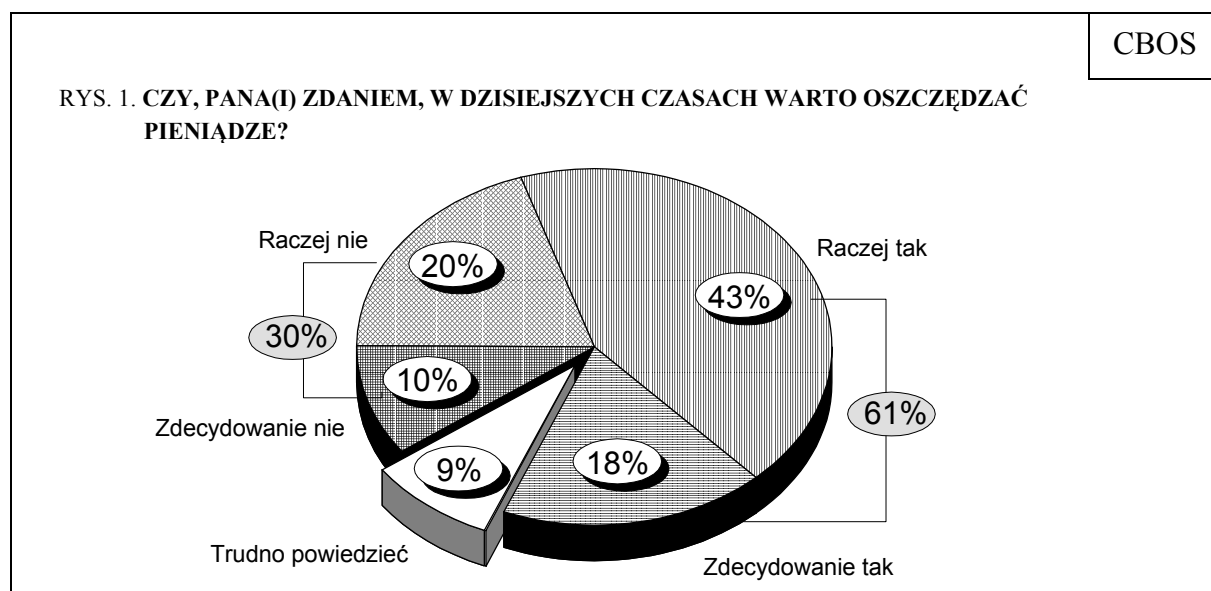
PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- Od ostatniego pomiaru, realizowanego w październiku '99, nie zmienił się odsetek osób (14%), którym udało się w ciągu trzech miesięcy poprzedzających sondaż odłożyć jakąś sumę pieniędzy. Nieco zwiększył się natomiast optymizm w ocenie możliwości oszczędzania: obecnie mniej badanych niż dwa lata temu (spadek z 64% do 58%) twierdzi, że w ogóle nie ma szans na odkładanie pieniędzy.
- Więcej ankietowanych niż przed dwoma laty (wzrost z 50% do 62%) posiada oszczędności lub zasoby finansowe ulokowane w papierach wartościowych, przedmiotach, ziemi, nieruchomościach i innych walorach możliwych do spieniężenia. Liczba osób nieposiadających tego rodzaju zabezpieczenia materialnego jest najniższa z dotychczas odnotowanych (38%).
- W ciągu półrocza poprzedzającego sondaż co trzeci badany (32%) skorzystał z różnych form pożyczek, kredytów lub zakupów na raty. Od października '99 nastąpił 11-punktowy spadek liczby gospodarstw domowych realizujących swoje potrzeby ekonomiczne za pożyczone pieniądze. Nie zmieniła się natomiast struktura celów inwestycyjnych, na które zaciągano pożyczki. Środki pieniężne uzyskane w ten sposób najczęściej przeznaczone są na podniesienie standardu wyposażenia mieszkania, ale zdarza się, że służą zaspokojeniu bieżących potrzeb: utrzymanie mieszkania (10%), wyżywienie (9%) lub ubranie (13%) rodziny.
- Ankietowani w zdecydowanej większości (86%) wyrażali przekonanie, że w październiku 2001 roku (miesiącu realizacji sondażu) ich rodziny poradzą sobie finansowo. Jednak 12% badanych twierdziło, że w ich gospodarstwach zabraknie pieniędzy na zaspokojenie bieżących potrzeb. Tyle samo osób (12%) przewidywało nadwyżki finansowe i sądziło, że może nawet uda im się coś zaoszczędzić.

W październikowym sondażu¹ po raz kolejny zapytaliśmy ankietowanych o ich możliwości odkładania pieniędzy, posiadanie oszczędności oraz innych lokat i zasobów finansowych, a także zaciąganie pożyczek, kredytów i zadłużania się na różne inne sposoby. Ponadto interesowały nas pewne nawyki związane z oszczędnym gospodarowaniem na co dzień oraz przeznaczenie funduszy pochodzących z pożyczek i kredytów.

CZY WARTO DZIŚ OSZCZĘDZAĆ PIENIĄDZE?

Na pytanie, czy w *dzisiejszych czasach* warto oszczędzać pieniądze, trzy piąte Polaków (61%) odpowiada twierdząco, ale przeważają wśród nich ci (43%), którzy są o tym umiarkowanie przekonani. Niemal co trzeci badany (30%) wyraża opinię przeciwną, w tym co dziesiąty (10%) jest całkowicie przekonany, że nie warto oszczędzać².

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (137) przeprowadzono w dniach 12-15 października 2001 roku na 1020-osobowej reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłej ludności Polski.

² Należy zaznaczyć, że sondaż był realizowany zanim rząd ogłosił projekt opodatkowania odsetek od lokat bankowych i papierów wartościowych.

Opinie na ten temat są powiązane przede wszystkim z położeniem społecznym badanych oraz ich możliwościami i skłonnością do odkładania pieniędzy. Zwolennikami oszczędzania częściej niż pozostali są przede wszystkim ci, którzy mają z czego odkładać: osoby zadowolone z warunków materialnych swoich gospodarstw domowych (72%), respondenci z wyższym wykształceniem (74%), przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (77%). Najczęściej taką postawę prezentują osoby deklarujące systematyczne oszczędzanie pieniędzy (90%) oraz ci, którym udało się coś zaoszczędzić w ciągu trzech miesięcy poprzedzających sondaż (79%). Należy jednak dodać, że przekonanie takie wyraża również ponad połowa tych, którym nie udało się w tym czasie nic zaoszczędzić i ponad połowa deklarujących, iż nie mają żadnych możliwości odkładania pieniędzy.

OSZCZĘDNOŚCI I LOKATY FINANSOWE

Chociaż większość Polaków jest zdania, że warto oszczędzać pieniądze, niewielu z nich się to udaje: ponad połowa twierdzi, że nie ma żadnych szans w tym zakresie, a 86% między sierpniem a październikiem 2001 roku nie odłożyło żadnej sumy.

W opinii ankietowanych, w ciągu ostatnich dwóch lat możliwości systematycznego oszczędzania nie zmieniły się, ale wzrosły możliwości okazjonalnego odkładania pieniędzy. Nieco zmalała natomiast (o 6 punktów) liczba osób, które nie mogą sobie pozwolić na oszczędzanie pieniędzy. Podobnie jak dwa lata temu, tylko nieliczni (6%) oszczędzają systematycznie, a ponad jedna trzecia (35%, wzrost o 7 punktów) deklaruje, że od czasu do czasu może odłożyć jakąś kwotę.

Ogólnie można uznać, że w opinii ankietowanych obecnie jest korzystniejszy czas ze względu na możliwości zaoszczędzenia pieniędzy niż analogiczny okres roku '99, ale mniej korzystny, niż odnotowaliśmy w maju '98.

Tabela 1

Czy, ogólnie rzecz biorąc, oszczędza Pan(i) pieniądze:	Wskazania respondentów według terminów badań		
	V 1998	X 1999	X 2001
	w procentach		
- systematycznie, mniej więcej co miesiąc coś odkładam	11	6	6
- od czasu do czasu, gdy udaje mi się coś odłożyć	37	28	35
- nie mam możliwości zaoszczędzenia pieniędzy	51	64	58
Trudno powiedzieć	1	1	1

Wydaje się, że odnotowany wzrost optymizmu co do możliwości odkładania pieniędzy może mieć związek bardziej z ogólną poprawą nastrojów społecznych³ niż z faktycznymi zmianami sytuacji finansowej społeczeństwa. Wskazuje na to w zasadzie stabilny od połowy lat dziewięćdziesiątych odsetek ankietowanych, którzy deklarują zaoszczędzenie jakichś pieniędzy w okresach poprzedzających kolejne sondaże.

Tabela 2

Czy w ciągu ostatnich 3 miesięcy udało się Panu(i) odłożyć, zaoszczędzić jakąś sumę pieniędzy?	Wskazania respondentów według terminów badań					
	X 1994	XI 1995	X 1996	X 1997	X 1999	X 2001
	w procentach					
Tak	28	13	14	17	16	14
Nie	72	87	86	83	84	86

Między sierpniem a październikiem br. odłożyło pieniądze 14% ankietowanych. Średnia kwota zaoszczędzona w tym czasie wyniosła 2262 złote i jest o 194 złote wyższa od średniej sumy pieniędzy zaoszczędzonych w analogicznym okresie w roku '99 (wówczas wynosiła 2068 złotych). Oznacza to, że - przy uwzględnieniu zjawiska inflacji - faktycznie w roku bieżącym oszczędzano na zbliżonym poziomie jak w roku '99. Inaczej mówiąc, obecnie oszczędza mniej więcej tyle samo osób, a oszczędzający mogą sobie pozwolić na

³ Por. komunikat CBOS „Nastroje społeczne w październiku”, październik 2001.

odkładanie mniej więcej takiej samej realnej wartości pieniędzy jak w roku '99. Mimo iż trudno te dane uznać za zadowalające, nie można też na ich podstawie potwierdzić lansowanej ostatnio tezy o powszechnym pogorszeniu sytuacji materialnej społeczeństwa.

Zbyt mała liczebność oszczędzających (łącznie 145 osób, w tym 37 osób odmówiło podania wartości odłożonych pieniędzy) nie pozwala na analizę społecznych różnicowań wysokości zaoszczędzonych kwot. Istnienie tych różnicowań ilustruje fakt, że wśród zgłaszanych kwot najniższa odłożona suma wynosiła 90 złotych, a najwyższa - 20 000 złotych.

Badanych, którzy deklarowali, że w ciągu ostatnich trzech miesięcy odłożyli jakąś sumę pieniędzy, zapytaliśmy, co zrobili z tymi oszczędnościami, na co je przeznaczyli, jak spożytkowali.

CBOS	
Co Pan(i) zrobił(a) z pieniędzmi zaoszczędzonymi w ciągu ostatnich 3 miesięcy?	Odsetki odpowiedzi twierdzących* N= 145
Szła(a)m na spłatę całości lub części długu, kredytu, pożyczki	6
Szła(a)m w banku, na koncie bieżącym lub terminowym	53
„Zaszczyli(a)m”, zabawił(a)m się, przeznaczył(a)m na wypoczynek, rozrywkę, jakieś ciuchy”	8
Zainwestował(a)m w coś, co może w przyszłości przynieść jakieś zyski, dochody	18
Dzielił(a)m komuś obcemu, kto znalazł się w potrzebie i potrzebował pieniędzy	3
„Rozeszły się” nie wiadomo na co	4
Kupił(a)m prezenty, np. dzieciom, wnukom, znajomym	8
Dzielił(a)m je komuś z rodziny, np. rodzicom, rodzeństwu, dzieciom, wnukom	9
Coś innego	28
* Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wykorzystać odłożoną gotówkę na wiele sposobów.	

W istocie tylko część odłożonych kwot można uznać za „oszczędności” - te, które zostały na koncie w banku lub zostały w coś zainwestowane. Tak postąpiła większość

oszczędzających, ale nie wszyscy. Niektórzy przynajmniej część tych pieniędzy już wydali na różne cele. Spośród tych, którzy pozbyli się gotówki na „inne cele” niż wymienione w pytaniu (ogółem 28% oszczędzających), większość przeznaczyła je na budowę, remont lub wyposażenie mieszkania.

Sytuację finansową gospodarstw domowych określają nie tylko oszczędności pieniężne, ale także te zasoby niegotówkowe, które dają poczucie bezpieczeństwa materialnego lub które w razie potrzeby można spieniężyć.

Wśród wielu wymienionych na naszej liście form oszczędności i lokat finansowych największą popularnością cieszy się konto bankowe a vista w złotych oraz terminowe konto bankowe w złotych. W porównaniu z liczbą posiadaczy kont złotych odsetki właścicieli kont dewizowych są niewielkie i od wielu lat utrzymują się na tym samym niskim poziomie.

W stosunku do roku '99 zdecydowanie wzrósł (z 19% do 32%) odsetek właścicieli bieżących kont bankowych w złotych. Jest to zapewne efekt coraz częściej stosowanej bezgotówkowej formy wypłaty wynagrodzeń za pracę. Jednocześnie jednak, inaczej niż dwa lata temu, wzrosła też (z 7% do 12%) grupa zwolenników przechowywania pieniędzy w „pończosze”. Tym samym odnotowana jesienią '99 roku zmiana (wyraźny spadek liczby zwolenników przechowywania gotówki w domu) nie była, jak to przewidywano, symptomem zmiany stylu dysponowania własną gotówką, lecz tylko okresowym „wahaniem” opinii na ten temat.

Lokowanie pieniędzy w papierach wartościowych (bonach lokacyjnych, obligacjach, akcjach itp.) nadal jest mało popularne i utrzymuje się na stałym, bardzo niskim poziomie.

Po raz kolejny nastąpił wzrost liczby posiadaczy indywidualnej polisy ubezpieczenia na życie. Natomiast w zasadzie nie zmieniło się korzystanie z pozostałych form lokat i oszczędności.

Tabela 3

Czy mają Państwo jakieś oszczędności (lub inne zasoby materialne, które można spieniężyć w razie potrzeby)?	Wskaźniki respondentów według terminów badań								
	IV 1994 N=1207	IV 1995 N=1177	XI 1995 N=1254	X 1996 N=1158	II 1997 N=1716	X 1997 N=1168	III 1999 N=1065	X 1999 N=1111	X 2001 N=1020

Czy jest /są to:	Odsetki odpowiedzi twierdzących								
- książeczka oszczędnościowa	21	14	17	18	19	16	16	16	13
- konto bankowe terminowe w złotych	6	8	11	13	13	15	18	17	19
- konto bankowe a vista w złotych	6	7	9	14	13	13	15	19	32
- bony lokacyjne	2	1	2	2	3	2	1	1	1
- walutowe konto bankowe terminowe	6	4	4	3	3	3	2	2	3
- walutowe konto bankowe a vista	6	3	4	3	3	2	2	2	2
- akcje firm notowanych na giełdzie	4	3	2	2	3	4	2	3	3
- obligacje skarbu państwa	2	2	4	4	8	6	2	3	2
- jednostki uczestnictwa w funduszu powierniczym	2	1	1	2	2	1	2	1	3
- indywidualna polisa ubezpieczenia na życie (np. PZU Życie, Amplico Life, Commercial Union)*	-	-	-	-	15	13	15	18	25
- kosztowności	9	8	9	8	7	7	6	7	8
- gotówka (w złotych) w domu	16	11	15	13	14	15	12	7	12
- waluty w domu	3	3	2	3	3	2	2	1	3
- wartościowe przedmioty, które w razie potrzeby można spieniężyć, np. dzieła sztuki lub inne	-	-	-	-	4	-	-	4	3
- pieniądze ulokowane w nieruchomościach, mieszkaniach, które w razie potrzeby można sprzedać	-	-	-	-	11**	-	-	7	9
- pieniądze ulokowane w ziemi (działce budowlanej, rekreacyjnej itp.), które w razie potrzeby można sprzedać	-	-	-	-		-	-	9	10
Inne	2	1	1	2	1	2	2	2	0

* W poprzednich sondażach pytaliśmy o ubezpieczenie na życie w ogóle, nie tylko indywidualne. W roku '96 ubezpieczenie takie deklarowało 21% respondentów.

** W roku '97 pytaliśmy łącznie o lokaty w ziemi i nieruchomościach.

Z analizy stanu posiadania lokat zamieszczonych na naszej liście wynika, że w ciągu ostatnich dwóch lat znacząco wzrosła (z 50% do 62%) liczba posiadaczy oszczędności pieniężnych lub zasobów finansowych ulokowanych w papierach wartościowych,

przedmiotach, ziemi, nieruchomościach i innych walorach możliwych do spieniężenia. Liczba osób niemających żadnych tego rodzaju zasobów jest najniższa z odnotowanych do tej pory. Jednak należy zachować dużą ostrożność w interpretowaniu wzrostu łącznej liczby posiadaczy oszczędności pieniężnych oraz innych form zabezpieczenia materialnego. Sytuację tę prawdopodobnie spowodował znaczny wzrost liczby posiadaczy złotych kont bankowych, co oczywiście nie jest równoznaczne ze wzrostem zasobności osób, które w ostatnim okresie stały się ich właścicielami. Odnotowane dane świadczą raczej o rozpowszechnieniu się bezgotówkowego obrotu pieniędzmi niż o wzroście zamożności społeczeństwa. Oczywiście nie wyklucza to współwystępowania obu tych zjawisk, czego potwierdzeniem może być łączny wzrost (z 30% w roku '99 do 37% obecnie) liczby ankietowanych dysponujących więcej niż jedną formą lokaty finansowej.

Tabela 4

Czy ma Pan(i)/mają Państwo jakieś oszczędności (lub inne zasoby materialne, które można spieniężyć w razie potrzeby)?	Wskazania respondentów według terminów badań							
	IV 1994	IV 1995	XI 1995	X 1996	X 1997	III 1999	X 1999	X 2001
	w procentach							
Niemający żadnych lokat ani oszczędności	49	58	54	50	50	52	50	38
Korzystający tylko z jednej formy lokat finansowych	25	23	23	21	26	25	20	24
Dysponujący dwoma rodzajami lokat finansowych	12	7	9	13	12	11	12	16
Dysponujący trzema rodzajami lokat finansowych	7	6	6	8	5	7	9	8
Dysponujący czterema i więcej rodzajami lokat finansowych	7	6	8	10	7	6	9	13

* Do marca '99 badani wybierali spośród czternastu, a od października '99 spośród szesnastu wymienionych w kwestionariuszu form oszczędzania.

W ciągu ostatnich dwóch lat wzrosła ogólna liczba posiadaczy oszczędności i lokat (z 50% do 62%), ale - podobnie jak dwa lata temu - najwięcej badanych korzysta z jednego lub dwu rodzajów lokat finansowych i sytuacja ta nie zmienia się od lat. Jednocześnie niewielki, ale systematyczny wzrost od marca '99 liczby respondentów lokujących swoje

oszczędności na więcej niż cztery sposoby świadczy o pewnej zmianie stylu dysponowania zasobami finansowymi. Dotyczy to zamożniejszej części społeczeństwa i prawdopodobnie jest związane z większą skłonnością do rozproszenia i inwestowania oszczędności na różne sposoby jednocześnie.

Styl lokowania pieniędzy związany jest, co oczywiste, z położeniem społecznym i ekonomicznym ankietowanych. Im wyższe wykształcenie i lepsza kondycja materialna gospodarstwa domowego (dochody *per capita*, warunki materialne gospodarstw), tym częściej respondenci deklarują rozproszenie zasobów finansowych na różnego rodzaju formy lokat i oszczędności i tym rzadziej zdarza się, że nie mają żadnych oszczędności (por. tabele aneksowe).

NAWYKI OSZCZĘDNOŚCIOWE

Przypomnijmy, że w ciągu trzech miesięcy poprzedzających sondaż 86% respondentów nic nie zaoszczędziło, a 58% ogółu badanych stwierdza, że nie ma żadnych możliwości zaoszczędzenia pieniędzy. Ta sytuacja powoduje, że tylko nieliczni mają „nawyk” oszczędzania (6% oszczędza systematycznie). Nie jest zresztą pewne, czy w tym przypadku mamy do czynienia ze strategią oszczędzania (celowym zachowaniem), czy też ta grupa osób, niezależnie od stosunku do wydawania pieniędzy, co miesiąc ma nadwyżki finansowe, które zostają po zaspokojeniu wszystkich potrzeb. W tej sytuacji trudno jest określić, czy Polacy są oszczędni czy też rozrzutni w dysponowaniu gotówką. Łatwiej jest poruszać problem nawyków oszczędnościowych w odniesieniu do pewnych zachowań, które bezpośrednio nie dają się przeliczyć na „odkładane” pieniądze, ale oczywiście mają związek z oszczędzaniem w myśl zasady: ziarno do ziarnka, a zbierze się miarka. Usytuowanie pytania o oszczędne gospodarowanie w kontekście posiadanych lokat i oszczędności pozwala założyć, że deklaracje dotyczą „nawyków”, a nie deprivacji potrzeb, oznaczającej np. ograniczanie ogrzewania mieszkania z powodu braku funduszy na ten cel.

Najwięcej ankietowanych na co dzień oszczędza energię elektryczną i jednocześnie najmniej osób uważa, że takie postępowanie nie przynosi oszczędności. Ogólnie można

stwierdzić, że Polacy starają się, przynajmniej od czasu do czasu, oszczędzać, o ile nie wiąże się to z wyrzeczeniami i polega na niedopuszczaniu do „marnowania się”, np. energii elektrycznej, wody, gazu. Oszczędności związane z wyrzeczeniami, np. ograniczenia ogrzewania mieszkania czy korzystania z samochodu, mają więcej przeciwników niż zwolenników. Jest to zresztą dość zrozumiałe - nikt nie chce narażać się na niewygodę i dyskomfort, zwłaszcza jeśli przy tym uważa, że w ten sposób niewiele można zaoszczędzić. Na marginesie warto jednak dodać, że deklarowane ograniczenia w ogrzewaniu mieszkania (ponad jedna trzecia respondentów robi to stale, a jedna czwarta sporadycznie) wydają się dotyczyć znacznej części społeczeństwa. Nie sposób jednak ustalić, czy mamy do czynienia z rzeczywistym niedogrzewaniem mieszkań czy tylko z racjonalnym gospodarowaniem ciepłem.

Tabela 5

Czy, niezależnie od swojej obecnej sytuacji finansowej, stara się Pan(i) na co dzień oszczędzać w ten sposób, że:	Tak, zawsze	Tak, od czasu do czasu	Nie, bo nie warto, w ten sposób nie można wiele zaoszczędzić
	w procentach		
- oszczędza Pan(i) energię elektryczną	64	22	14
- oszczędza Pan(i) gaz*	57	20	22
- ogranicza Pan(i) rozmowy telefoniczne*	56	25	18
- oszczędza Pan(i) wodę	52	21	25
- ogranicza Pan(i) ogrzewanie mieszkania	36	24	38
- ogranicza Pan(i) korzystanie z samochodu*	28	27	43
* Odpowiedzi osób, które mają w mieszkaniu gaz, posiadają samochód, telefon. Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”.			

Stare angielskie przysłowie mówi, że nieoszczędnie żyją tylko biedacy (dlatego są biedni) i głupcy. Okazuje się, że u nas oszczędnie żyją przede wszystkim biedni: im gorsze warunki materialne gospodarstwa domowego mają ankietowani, tym częściej deklarują oszczędzanie w każdy z wymienionych sposobów.

Oprócz wymienionych wyżej zachowań związanych z wydatkami, rachunkami, płatnościami itp. zapytaliśmy też o pewne możliwości „oszczędzania”, które wprowadzie nie

prowadzą do zwiększenia posiadanych zasobów, ale zmniejszają wpływ gotówki z domowego budżetu (zapasy na zimę, oszczędne kupowanie, naprawy, remonty we własnym zakresie). Najczęściej odbywa się to poprzez wykonywanie we własnym zakresie prac związanych z naprawami oraz robienie zapasów na zimę. Ponad połowa ma też możliwości oszczędnego gospodarowania dzięki uprawianiu warzyw lub hodowli drobiu, chociaż jednocześnie co trzeci użytkownik działki lub ogródka twierdzi, że to nie przynosi oszczędności. Zapasy na zimę i przetwory domowe, co oczywiste, najpopularniejsze i najbardziej opłacalne są na wsi i w małych miastach, gdzie gospodynie domowe wykorzystują często swoje produkty rolne. W opinii niemal połowy mieszkańców wielkich miast (46%), gdzie surowce do domowych przetworów trzeba najczęściej kupować, taki sposób oszczędzania uważany jest za nieopłacalny.

Niezbyt popularne jest „tanie kupowanie”, zwłaszcza obuwia i odzieży. Prawdopodobnie respondenci wiążą niską cenę zakupu z niską jakością towaru i w rezultacie oceniają takie inwestycje jako finansowo nieopłacalne.

Tabela 6

Czy, niezależnie od swojej obecnej sytuacji finansowej, stara się Pan(i) na co dzień oszczędzać w ten sposób, że:	Tak, zawsze	Tak, od czasu do czasu	Nie, bo nie warto, w ten sposób nie można wiele zaoszczędzić
	w procentach		
- sam(a) wykonuje Pan(i) drobne naprawy w domu, remontuje mieszkanie, dom itp.	58	25	15
- robi Pan(i) zapasy na zimę, przetwory	55	19	25
- uprawia Pan(i) ogródek warzywny, działkę, hoduje drób*	52	13	33
- kupuje Pan(i) taniej żywność (w marketach, na bazarkach)	40	36	23
- kupuje Pan(i) odzież, obuwie na wyprzedażach, przecenach	25	37	37
* Odpowiedzi osób, które mają ogródek, działkę. Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”.			

Ogólnie można stwierdzić, że większość Polaków stara się, przynajmniej od czasu do czasu, pamiętać o obniżaniu kosztów utrzymania mieszkania, domu, obniżaniu rachunków za telefon i innych wydatków związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego. Większość też oszczędnie gospodaruje rzeczami, które jeszcze nadają się do użytku, a już nie są im

potrzebne. Tylko nieliczni po prostu wyrzucają je na śmietnik. Najczęściej oddają je innym osobom lub przekazują instytucjom pomocowym.

CBOS	
Co najczęściej robi Pan(i) z rzeczami, które są zbędne w Pana(i) gospodarstwie domowym, a jeszcze nadają się do użytku? Czy te rzecz Pan(i):	
- oddaje rodzinie, znajomym, sąsiadom	46%
- oddaje do kościoła, PCK i innych organizacji charytatywnych	27%
- przechowuje, bo mogą się w przyszłości przydać	16%
- wyrzuca	6%
- sprzedaje	0%
- robi z nimi jeszcze coś innego	4%

Brak danych porównawczych nie pozwala na wnioskowanie, czy następują jakieś zmiany w postępowaniu Polaków na co dzień, czy z „kultury marnotrawstwa” - symbolu poprzedniego systemu - przechodzimy do „kultury oszczędności”, w której ważna jest kalkulacja kosztów oraz racjonalne gospodarowanie posiadanymi środkami i zasobami.

POŻYCZKI, KREDYTY, ZAKUPY NA RATY

W ciągu sześciu miesięcy poprzedzających sondaż znacznie mniej osób zaciągnęło zobowiązania finansowe wobec banków, firm sprzedaży ratalnej oraz osób prywatnych niż w analogicznym okresie roku '99. Jest to kolejny, konsekwentny w różnych wymiarach spadek odsetka ankietowanych zadłużających się na różne sposoby.

Tylko 15% badanych (spadek o 6 punktów) zaciągnęło w tym czasie kredyt w banku i niemal tyle samo (14%, spadek o 4 punkty) kupiło coś na raty. O połowę mniej osób zadłużyło się u osób prywatnych lub wzięło kredyt z zakładu pracy.

Tabela 7

Czy w ciągu ostatnich 6 miesięcy zaciągnął(ęła) Pan(i) jakąś pożyczkę, kredyt lub kupił(a) coś na raty?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	V 1998	X 1999	X 2001
	Odsetki odpowiedzi twierdzących		
Zaciągnąłem (zaciągnęłam) pożyczkę od rodziny, przyjaciół, znajomych, sąsiadów	19	11	6
Wziąłem (wzięłam) pożyczkę, kredyt z zakładu pracy	15	10	6
Zaciągnąłem (zaciągnęłam) kredyt w banku	21	21	15
Kupiłem(a)m coś na raty	20	18	14
Wziąłem (wzięłam) pożyczkę, kredyt z firmy udzielającej kredytów, niebędącej bankiem*	b.d.	b.d.	2
Ogółem - korzystający co najmniej z jednej z wymienionych form pożyczek	47	43	32
* Wcześniej nie pytaliśmy o pożyczki z innych niż banki firm kredytowych.			

Utrzymuje się odnotowana dwa lata temu prawidłowość, że zadłużanie się w banku, w zakładzie pracy oraz zakupy na raty są słabo związane z indywidualną oceną warunków materialnych własnych gospodarstw domowych. Natomiast pożyczanie od znajomych najczęściej deklarują osoby negatywnie oceniające własną sytuację materialną. Można więc przypuszczać, że są to drobne, krótkoterminowe długi, zaciągnięte na zaspokojenie bieżących potrzeb i chwilowe „załatanie dziury” w domowym budżecie.

Łącznie w omawianym okresie ponad dwie trzecie ankietowanych (68%) nie zaciągało żadnych pożyczek. Spośród tych, którzy korzystali z różnych form pożyczek i kredytów, najwięcej (23%) pożyczowało z jednego źródła; znacznie rzadziej badani decydowali się być dłużnikami więcej niż jednego wierzyciela.

Tabela 8

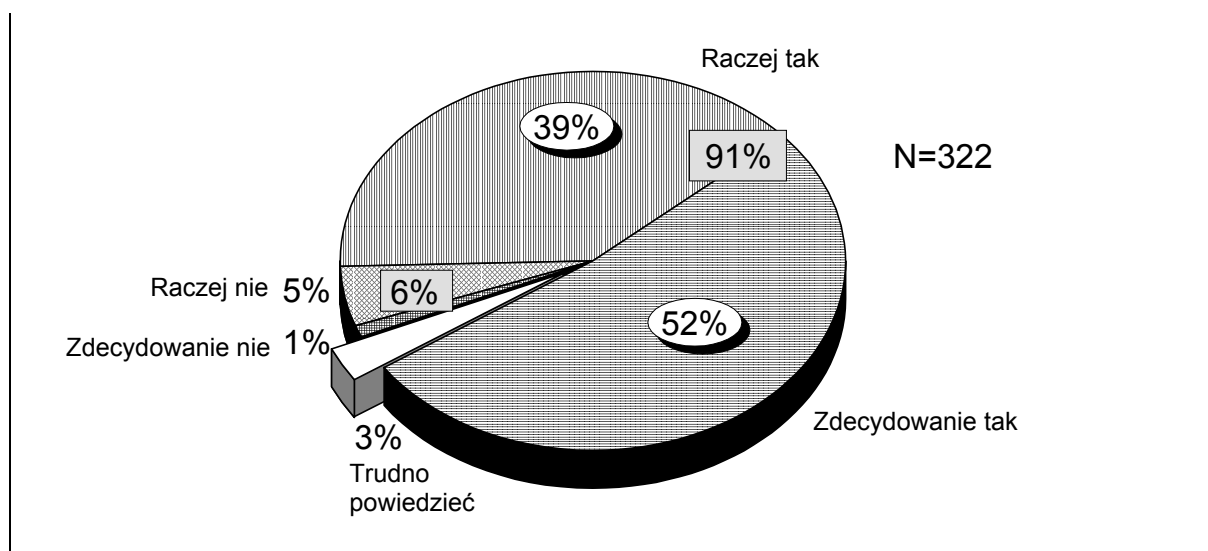
Czy w ciągu ostatnich 6 miesięcy zaciągnął (zaciągnęła) Pan(i) jakąś pożyczkę, kredyt lub kupił(a) coś na raty?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	V 1998 (N=1652)	X 1999 (N=1111)	X 2001 (N=1020)

	w procentach		
Nie zaciągali w tym czasie pożyczek, kredytów, nie kupowali na raty	53	57	68
Zaciągali w tym czasie pożyczki, kredyty, kupowali na raty	47	43	32
w tym:			
korzystali z pożyczki na jeden z wymienionych sposobów*	26	30	23
korzystali z pożyczki na dwa z wymienionych sposobów*	16	10	6
korzystali z pożyczki na trzy z wymienionych sposobów*	4	3	3
korzystali z pożyczki na cztery lub pięć wymienionych sposobów*	1	0	0
* Pożyczka od osób prywatnych; pożyczka, kredyt z zakładu pracy; kredyt w banku; zakupy na raty, kredyt zaciągnięty w firmie niebędącej bankiem.			

Wśród osób, które pożyczają pieniądze, korzystały z kredytów lub zakupów na raty, średnia kwota zadłużenia w tym czasie wyniosła 5729 złotych i była zróżnicowana w zależności od kondycji finansowej gospodarstwa domowego. O wysokości zaciągniętych kredytów decyduje wprawdzie określona „zdolność kredytowa” kredytobiorcy, ale zapewne nie bez znaczenia jest także jego własna ocena możliwości wywiązania się z podjętych zobowiązań finansowych. Średnie kwoty pożyczone przez osoby żyjące w dobrych warunkach materialnych (10 552 zł) były ponad dwukrotnie wyższe niż średnie kwoty pożyczane przez osoby negatywnie oceniające sytuację finansową własnych gospodarstw (4018 zł) i wyższe od średniej kwoty zadłużenia osób oceniających swoje warunki materialne jako przeciętne (5184 zł).

Wśród osób, które w jakikolwiek sposób zadłużyły się w ostatnim półroczu, istnieje powszechne przekonanie (w tym ponad połowa deklaruje całkowitą pewność) o możliwości wywiązania się w terminie ze swoich zobowiązań finansowych wobec wierzycieli.

OPINIE KREDYTOBIORCÓW O MOŻLIWOŚCI SPŁAT RYS. 2. CZY JEST PAN(I) PEWIEN/PEWNA, ŻE BĘDZIE PAN(I) MÓGL(A) SPŁACAĆ W TERMINIE ZACIĄGNIĘTE POŻYCZKI, KREDYTY, RATY?		CBOS
---	--	-------------

Chociaż uzyskane dane pozwalają mówić o poczuciu bezpieczeństwa materialnego dłużników, nie dotyczy ono wszystkich. Co ósmy (13%) zadłużony respondent negatywnie oceniający warunki materialnego własnego gospodarstwa domowego obawia się, że nie będzie mógł w terminie spłacać rat, pożyczek, kredytów, a 7% - nie potrafi ocenić swoich możliwości.

NA CO POŻYCZAMY PIENIĄDZE?

Po raz kolejny zapytaliśmy ankietowanych, na co przeznaczają zaciągnięte pożyczki, kredyty lub co kupują w systemie sprzedaży ratalnej.

Ogólnie można stwierdzić, że chociaż znacząco zmalała tendencja do „życia na kredyt”, nie zmieniła się struktura wydatkowania pożyczonych pieniędzy.

Tabela 9

Na co przeznaczył(a) Pan(i) pożyczone pieniądze, kredyt lub co kupił(a) Pan(i) na raty?	Wskazania kredytobiorców i pożyczkobiorców według terminów badań		
	V 1998 (N=786)	X 1999 (N=482)	X 2001 (N=322)
	w procentach		

Zakup sprzętu gospodarstwa domowego: pralki, lodówki itp.	22	22	24
Wydatki związane z nauką szkolną, kształceniem	9	15	14
Zakup ubrania [odzieży], butów	13	12	13
Zakup żywności	15	11	9
Opłaty za mieszkanie, dom, gaz, elektryczność, telefon itp.	15	11	10
Zakup samochodu	12	11	7
Zakup mebli	13	10	11
Wydatki związane z leczeniem	11	9	12
Zakup sprzętu telewizyjnego, magnetowidu, kamery itp.	9	7	7
Na koszty rodzinnych uroczystości i wydarzeń, np. ślubu, chrzcina, pogrzebu itp.	7	6	4
Zakup sprzętu komputerowego, drukarki	4	4	6
Wyjazd na urlop, wakacje	4	4	4
Zakup mieszkania, domu	-	3	4
Zakup sprzętu do słuchania muzyki (np. radia, wieży stereo, odtwarzacza kompaktowego)	4	2	2
Zakup działki budowlanej, rekreacyjnej	-	1	2
Wydatki związane z życiem kulturalnym (zakup książek, czasopism, biletów do teatru, na koncert)	3	1	2
Wydatki na rozrywki, przyjemności	2	1	2
Inne cele, w tym:	27	29	31
- remont, modernizacja mieszkania, domu, posesji	5	7	16
- inwestycje związane z własną działalnością gospodarczą, również w gospodarstwie rolnym	3	3	7
- opał na zimę	-	2	4

Podobnie jak dwa lata temu, pożyczki i kredyty najczęściej są przeznaczone na wyposażenie gospodarstwa domowego w sprzęt AGD, zakup mebli. Znaczący udział mają też pożyczki na kształcenie oraz bieżące potrzeby rodziny (zakup odzieży, butów, żywności, koszty leczenia, koszty utrzymania mieszkania). Jednocześnie warto zauważyć, że w ostatnich trzech latach powoli, ale systematycznie maleje udział pożyczonych pieniędzy w wydatkach na zaspokojenie podstawowych potrzeb, takich jak: żywność, opłaty za mieszkanie, elektryczność, gaz, telefon. Zmniejsza się też udział kredytów przeznaczonych na zakup samochodów, co zgodne jest z danymi o ich sprzedaży. Udział pozostałych wydatków niewiele się zmienił.

Najwięcej badanych (20% ogółu, ale 63% tych, którzy zaciągnęli w tym czasie pożyczkę, kredyt lub kupili coś na raty) za pożyczone pieniądze zrealizowało jedno konkretne

przedsięwzięcie. Co piąty „zadłużony” zrealizował w ten sposób dwie inwestycje (dwa cele). W porównaniu z rokiem ‘99 ankietowani nieco częściej decydują się na rozproszenie pożyczonych pieniędzy na więcej niż dwa cele (odpowiednio: 7% w roku ‘99 i 16% obecnie).

Tabela 10

	Wydatki, zakupy i potrzeby zrealizowane przez gospodarstwo domowe za pożyczone pieniądze (lub w sprzedaży ratalnej)				
	nie było takich wydatków	jeden wydatek	dwa wydatki	trzy wydatki	cztery i więcej
	w procentach				
Wśród ogółu badanych	68	20	7	3	2
Wśród osób, które w ciągu ostatnich 6 miesięcy pożyczały pieniądze, zaciągały kredyty lub kupowały coś na raty	-	63	21	9	7

BILANS BIEŻĄCYCH POTRZEB GOSPODARSTW DOMOWYCH

I MOŻLIWOŚCI ICH ZASPOKOJENIA

Przypomnijmy: w ciągu ostatnich trzech miesięcy 86% badanych nie zaoszczędziło ani złotówki, jednocześnie w ciągu sześciu miesięcy poprzedzających sondaż co trzeci badany (32%) zaciągnął jakąś pożyczkę lub kredyt. Ani pierwsza informacja, ani druga nie stanowią o kondycji materialnej Polaków. W pierwszym przypadku należałoby bowiem uwzględnić - poza pieniędzmi - inne zasoby i lokaty finansowe, poczynione inwestycje itp., w drugim natomiast - wziąć pod uwagę, że zaciąganie pożyczek nie zawsze jest świadectwem braku funduszy w domowym budżecie - może to być przejaw przemyślanej strategii konsumenckiej lub inwestycyjnej. Poza tym kredytobiorca musi wykazać się określoną „zdolnością kredytową”, co oznacza, że kredytu bankowego nie może zaciągnąć osoba uboga. Z analizy danych dotyczących przeznaczenia pożyczonych pieniędzy wynika jednak, że gospodarstwa domowe zadłużają się także z powodu konieczności zaspokojenia podstawowych, bieżących potrzeb rodziny.

W pytaniu o relacje między dochodami a wydatkami w październiku (miesiącu realizacji sondażu) interesowało nas, jak badani radzą sobie z zaspokojeniem bieżących potrzeb rodziny, niezależnie od „obiektywnych” wskaźników sytuacji materialnej, takich jak:

deklarowana wysokość dochodów *per capita*, ocena warunków materialnych rodzin, możliwości oszczędzania pieniędzy lub zadłużenie gospodarstw. Z deklaracji respondentów wynika, że zdecydowana większość (86%) obecnie radzi sobie finansowo. Jednak tylko 12% badanych przewidywało, że w październiku będzie miało nadwyżki finansowe, a prawie co trzecie (31%) gospodarstwo ledwo zwiąże koniec z końcem, lecz uniknie zadłużenia lub wyciągania ręki po pomoc. Nieliczni poradzą sobie sięgając do własnych oszczędności (3%).

CBOS	
Jak Pan(i) sądzi, czy w tym miesiącu, tzn. w październiku, dochody uzyskane w Pana(i) gospodarstwie domowym wystarczą czy też nie wystarczą na bieżące potrzeby Pana(i) rodziny?	
Wystarczą, choć z pewnością nie uda się nic zaoszczędzić	40%
Ledwo uda się związać koniec z końcem, trzeba będzie się bardzo ograniczać	31%
Wystarczą, może nawet uda się coś zaoszczędzić	12%
Nie wystarczą, trzeba będzie pożyczyć	8%
Nie wystarczą, trzeba będzie zwrócić się o pomoc do rodziny, znajomych, opieki społecznej	4%
Nie wystarczą, trzeba będzie sięgać do oszczędności	3%
Trudno powiedzieć	2%

Łącznie 12% respondentów deklarowało, że w miesiącu, w którym realizowaliśmy sondaż, w ich gospodarstwach domowych zabraknie pieniędzy, w tym co dwudziesty piąty (4%) przewidywał, że będzie musiał prosić o pomoc rodzinę, znajomych lub instytucje pomocowe. W tej sytuacji byli przede wszystkim bezrobotni (17%), osiągający najniższe dochody (14%) oraz osoby negatywnie oceniające warunki materialne własnych gospodarstw (9%).

W ciągu ostatnich dwóch lat zaszły istotne zmiany w ogólnym obrazie stanu posiadania i stanu zadłużenia ankietowanych i ich rodzin. Wprawdzie nie zmienił się odsetek badanych (14%), którym w ciągu ostatnich trzech miesięcy udało się zaoszczędzić jakąż

kwotę, ale wyraźnie wzrósł (z 50% do 62%) - utrzymujący się do roku '99 na względnie stałym poziomie - odsetek osób deklarujących posiadanie oszczędności pieniężnych lub zasobów finansowych ulokowanych w papierach wartościowych, przedmiotach, ziemi, nieruchomościach i innych walorach możliwych do spieniężenia. Tym samym liczba respondentów, którzy deklarują brak jakiegokolwiek materialnego zabezpieczenia, jest najniższa z odnotowanych do tej pory (38%).

Jednocześnie można zauważyć wyraźne symptomy „zaciskania pasa” i oszczędnego gospodarowania własnymi zasobami. W porównaniu z analogicznym pomiarem sprzed dwóch lat nastąpił 11-punktowy spadek liczby gospodarstw domowych realizujących swoje potrzeby ekonomiczne za pożyczone pieniądze. W ciągu sześciu miesięcy poprzedzających sondaż mniej osób (spadek z 43% do 32%) zaciągnęło zobowiązania finansowe wobec banków, firm sprzedaży ratalnej oraz osób prywatnych. Jest to kolejny odnotowany, konsekwentny w różnych wymiarach spadek odsetka ankietowanych zadłużających się na różne sposoby. Nadal jednak liczba oszczędzających wyraźnie ustępuje liczbie tych, którzy się zadłużają. Ważny natomiast wydaje się fakt, że ci, którzy w jakikolwiek sposób zadłużyli się, są przekonani o swoich możliwościach wywiązania się w terminie ze wszystkich zobowiązań finansowych.

Z deklaracji dotyczących bieżących potrzeb ankietowanych i ich rodzin oraz możliwości zaspokojenia tych potrzeb wynika, że w październiku br. zdecydowana większość polskich rodzin (86%) poradziła sobie finansowo. Jednak 12% respondentów deklarowało, że w ich gospodarstwach domowych zabraknie pieniędzy. Taka sam liczba gospodarstw przewidywała nadwyżki finansowe.

Opracowała
Macieja FALKOWSKA

A N E K S

Tabela 1. Czy w ciągu ostatnich 3 miesięcy udało się Panu(i) odłożyć, zaoszczędzić jakąś sumę pieniędzy?

	(%)			
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	14	86	0	1018
Płeć				
Mężczyźni	17	83	0	485
Kobiety	12	88	0	533
Wiek				
18-24 lat	20	80	0	158
25-34	24	76	0	184
35-44	12	88	0	178
45-54	9	91	0	223
55-64	6	94	0	109
65 lat i więcej	13	87	0	167
Miejsce zamieszkania				
Wies	12	88	0	372
Miasto do 20 tys.	12	87	1	134
20-100 tys.	15	85	0	190
101-500 tys.	15	85	0	187
501 tys. i więcej mieszk.	22	78	0	137
Wykształcenie				
Podstawowe	7	93	0	284
Zasadnicze zawodowe	10	90	0	293
Średnie	17	83	0	319
Wyższe	33	67	0	123
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	41	59	0	75
Prac. umysł. fiz. szczebla	16	83	1	79
Pracownicy fiz. - umysł.	20	80	0	57
Robotnicy wykwalifikowani	24	76	0	96
Robotnicy niewykwalifik.	9	91	0	44
Rolnicy	7	93	0	66
Pracujący na własny rach.	16	84	0	49
Bierni zawodowo				
Renciści	7	93	0	109
Emeryci	9	91	0	185
Uczniowie i studenci	21	79	0	83
Bezrobotni	4	96	0	119
Gospodynie domowe i inni	7	93	0	55
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	22	77	1	126
spółce właścicieli	17	83	0	94
prywatnych i państwa	24	76	0	190
sekt. pryw. poza rolnict.	8	92	0	76
prywatnym gosp. rolnym				
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	7	93	0	125
276-399	6	94	0	98
400-549	10	90	1	165
550-799	17	83	0	138
Powyżej 799 zł	25	75	0	203
Ocena własnych war. mater.				
Złe	3	97	0	345
Średnie	13	87	0	444
Dobre	34	66	0	227
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	14	84	2	63
Raz w tygodniu	13	87	0	508
1-2 razy w miesiącu	17	83	0	176
Kilka razy w roku	12	88	0	195
W ogóle nie uczestniczy	19	81	0	73
Poglądy polityczne				
Lewica	16	84	0	317
Centrum	14	86	0	239
Prawica	16	84	0	228
Trudno powiedzieć	10	90	0	231

Tabela 2. Czy ma Pan(i)/mają Państwo jakieś oszczędności (lub inne zasoby materialne, które można spieniężyć w razie potrzeby)? 1 - Niemający żadnych lokat ani oszczędności; 2 - Korzystający tylko z jednej formy lokat finansowych; 3 - Dysponujący dwoma rodzajami lokat finansowych; 4 - Dysponujący trzema rodzajami lokat finansowych; 5 - Dysponujący czterema i więcej rodzajami lokat finansowych

	(%)					Liczba osób
	1	2	3	4	5	
Ogółem	38	24	16	8	13	1020
Płeć						
Mężczyźni	35	22	16	11	16	487
Kobiety	41	27	16	6	11	533
Wiek						
18-24 lat	45	26	11	5	13	158
25-34	27	24	20	11	17	184
35-44	30	21	22	13	15	178
45-54	35	27	16	7	15	225
55-64	47	27	15	7	5	109
65 lat i więcej	50	23	11	5	11	167
Miejsce zamieszkania						
Wies	47	20	11	9	12	372
Miasto do 20 tys.	42	33	11	8	6	134
20-100 tys.	35	24	23	8	11	190
101-500 tys.	31	28	20	7	14	188
501 tys. i więcej mieszk.	24	23	19	8	26	137
Wykształcenie						
Podstawowe	55	24	9	4	8	284
Zasadnicze zawodowe	47	22	16	9	6	293
Średnie	25	28	21	8	18	319
Wyższe	11	23	21	15	30	124
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	2	22	28	23	25	75
Prac.umysł.hiz.szczebla	17	35	18	7	22	79
Pracownicy fiz.-umysł	27	38	16	5	14	57
Robotnicy wykwalifikowani	24	31	22	12	12	96
Robotnicy niewykwalifik.	47	27	14	8	3	44
Rolnicy	43	24	11	9	13	66
Pracujący na własny rach.	13	10	22	19	36	51
Bierni zawodowo						
Rencisci	55	25	6	5	9	109
Emeryci	46	23	16	7	8	185
Uczniowie i studenci	34	29	13	3	21	83
Bezrobotni	69	13	12	4	3	119
Gospodynie domowe i inni	42	21	22	2	12	55
Pracuje w:						
inst. państw., publicznej	20	26	23	13	17	126
społce właścicieli	19	35	8	15	23	94
prywatnych i państwa	21	26	24	11	17	191
sekt. prtyw. poza rolnict.	43	23	11	12	11	76
prywatnym gosp. rolnym						
Dochody na jedną osobę						
Do 275 zł	70	15	12	1	3	125
276-399	46	28	11	7	8	98
400-549	36	29	20	8	6	165
550-799	30	30	17	10	13	138
Powyżej 799 zł	16	25	21	12	26	203
Ocena własnych war. mater.						
Złe	60	20	14	2	4	345
Średnie	34	29	17	10	10	444
Dobre	13	22	17	13	34	229
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	49	30	8	2	10	63
Raz w tygodniu	35	26	17	10	12	508
1-2 razy w miesiącu	35	23	15	10	17	176
Kilka razy w roku	42	20	18	7	12	196
W ogóle nie uczestniczy	45	20	13	2	20	73
Poglądy polityczne						
Lewica	29	21	24	9	17	318
Centrum	38	27	13	10	12	239
Prawica	31	25	15	10	19	228
Trudno powiedzieć	57	26	9	3	4	231

Tabela 3. Czy w ciągu ostatnich 6 miesięcy zaciągnął(e)a Pan(i) jakąś pożyczkę, kredyt lub kupił coś na raty?
1 - Zaciągnął(e)a pożyczkę od rodziny, przyjaciół, znajomych, sąsiadów; 2 - Wziął(e)a pożyczkę, kredyt z zakładu pracy; 3 - Zaciągnął(e)a kredyt w banku; 4 - Wziął(e)a pożyczkę, kredyt z firmy udzielającej kredytów, nie będącej bankiem; 5 - Kupił coś na raty

	1						(%)
	1	2	3	4	5	Nie wybrał	Liczba osób
Ogółem	6	6	15	2	14	68	1020
Płeć							
Mężczyźni	6	6	14	2	13	70	487
Kobiety	6	7	16	1	16	67	533
Wiek							
18-24 lat	7	0	2	1	9	87	158
25-34	9	7	17	2	19	61	184
35-44	8	16	21	3	20	51	178
45-54	6	8	22	1	17	60	225
55-64	4	2	17	2	9	72	109
65 lat i więcej	3	1	7	1	8	86	167
Miejsce zamieszkania							
Wies	4	2	14	1	14	71	372
Miasto do 20 tys.	9	11	16	2	18	61	134
20-100 tys.	5	10	16	1	14	68	190
101-500 tys.	8	8	18	3	18	65	188
501 tys. i więcej mieszk.	8	7	10	3	8	74	137
Wykształcenie							
Podstawowe	5	3	9	1	10	77	284
Zasadnicze zawodowe	7	6	19	1	18	62	293
Średnie	1	8	17	1	17	67	319
Wyższe	8	11	16	5	10	68	124
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	11	20	22	5	19	54	75
Prac. umysł. niż. szczebla	4	23	30	1	24	47	79
Pracownicy fiz. - umysł.	3	11	12	0	25	61	57
Robotnicy wykwalifikowani	6	12	14	1	22	62	96
Robotnicy niewykwalifik.	14	13	12	0	7	64	44
Rolnicy	3	0	14	0	17	70	66
Pracujący na własny rach.	0	0	27	2	13	69	51
Bierni zawodowo							
Renciści	7	1	12	0	13	71	109
Emeryci	2	1	12	0	9	80	185
Uczniowie i studenci	8	0	3	2	7	87	83
Bezrobotni	11	2	17	4	10	68	119
Gospodynie domowe i inni	11	6	10	0	19	69	55
Pracuje w:							
inst. państw., publicznej	4	31	22	2	20	48	126
spółce właścicieli	8	12	20	2	19	65	94
prywatnych i państwa	6	4	18	2	19	64	191
sekt. prywat. poza rolnict.	3	0	12	1	16	72	76
prywatnym gosp. rolnym							
Dochody na jedną osobę							
Do 275 zł	15	3	17	4	17	57	125
276-399	3	7	21	1	18	62	98
400-549	3	8	20	2	22	62	165
550-799	4	9	16	0	15	71	138
Powyżej 799 zł	7	8	16	3	10	68	203
Ocena własnych war. mater.							
Złe	11	4	18	2	17	62	345
Średnie	3	7	14	1	13	72	444
Dobre	5	8	12	1	13	72	229
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	1	2	9	0	16	76	63
Raz w tygodniu	6	6	16	1	15	69	508
1-2 razy w miesiącu	7	4	13	1	12	72	176
Kilka razy w roku	7	10	16	4	16	61	196
W ogóle nie uczestniczy	12	8	14	1	13	71	73
Poglądy polityczne							
Lewica	6	10	16	1	16	65	318
Centrum	5	7	18	3	16	66	239
Prawica	5	6	15	2	12	71	228
Trudno powiedzieć	9	2	10	1	14	73	231

Tabela 4. Czy w ciągu ostatnich 6 miesięcy zaciągnął (zaciągnęła) Pan(i) jakąś pożyczkę, kredyt lub kupił(a) coś na raty? 1 - Nie zaciągali w tym czasie pożyczek, kredytów, nie kupowali na raty; 2 - Korzystali z pożyczki na jeden z wymienionych sposobów; 3 - Korzystali z pożyczki na dwa z wymienionych sposobów; 4 - Korzystali z pożyczki na trzy z wymienionych sposobów; 5 - Korzystali z pożyczki na cztery lub pięć wymienionych sposobów

	(%)					
	1	2	3	4	5	Liczba osób
Ogółem	68	23	6	2	0	1020
Płeć						
Mężczyźni	70	22	6	2	1	487
Kobiety	67	23	6	3	0	533
Wiek						
18-24 lat	87	9	4	1	0	158
25-34	61	28	7	3	1	184
35-44	51	34	10	5	0	178
45-54	60	30	6	3	1	225
55-64	72	22	4	1	0	109
65 lat i więcej	86	9	4	1	0	167
Miejsce zamieszkania						
Wies	71	24	4	1	0	372
Miasto do 20 tys.	61	27	8	4	0	134
20-100 tys.	68	22	6	4	0	190
101-500 tys.	65	21	10	3	1	188
501 tys. i więcej mieszk.	74	17	7	2	0	137
Wykształcenie						
Podstawowe	77	19	3	1	0	284
Zasadnicze zawodowe	62	29	8	3	0	293
Średnie	67	21	8	4	0	319
Wyższe	68	19	9	2	2	124
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier. inteligencja	54	26	13	5	3	75
Prac.umysł.hiz.szczebla	47	35	8	9	0	79
Pracownicy fiz.- umysł	61	30	8	1	1	57
Robotnicy wykwalifikowani	62	26	8	3	1	96
Robotnicy niewykwalifik.	64	30	4	2	0	44
Rolnicy	70	28	0	2	0	66
Pracujący na własny rach.	69	23	6	2	0	51
Bierni zawodowo						
Rencisci	71	25	4	0	0	109
Emeryci	80	15	4	1	0	185
Uczniowie i studenci	87	9	3	2	0	83
Bezrobotni	68	21	9	2	0	119
Gospodynie domowe i inni	69	19	9	2	0	55
Pracuje w:						
inst. państw., publicznej	48	33	12	5	1	126
społce właścicieli	65	20	8	5	2	94
prywatnych i państwa	64	28	6	3	0	191
sekt. prywat. poza rolnict.	72	27	0	2	0	76
prywatnym gosp. rolnym						
Dochody na jedną osobę						
Do 275 zł	57	34	6	3	0	125
276-399	62	30	4	4	0	98
400-549	62	26	6	5	0	165
550-799	71	19	7	2	1	138
Powyżej 799 zł	68	23	8	1	1	203
Ocena własnych war. mater.						
Złe	62	28	7	3	0	345
Średnie	72	20	5	3	0	444
Dobre	72	20	6	1	1	229
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	76	20	4	0	0	63
Raz w tygodniu	69	23	5	3	0	508
1-2 razy w miesiącu	72	20	7	1	0	176
Kilka razy w roku	61	27	8	3	0	196
W ogóle nie uczestniczy	71	15	11	2	2	73
Poglądy polityczne						
Lewica	65	25	7	3	0	318
Centrum	66	23	9	3	0	239
Prawica	71	23	6	2	1	228
Trudno powiedzieć	73	20	5	2	0	231

Tabela 5. Jak Pan(i) sądzi, czy w tym miesiącu, tzn. w październiku dochody uzyskane w Pana(i) gospodarstwie domowym, wystarczą czy też nie wystarczą na bieżące potrzeby Pana(i) rodziny? 1 - Wystarczą, może nawet uda się coś zaoszczędzić; 2 - Wystarczą, choć z pewnością nie uda się nic zaoszczędzić; 3 - Ledwo uda się związać koniec z końcem, trzeba będzie się bardzo ograniczyć; 4 - Nie wystarczą, trzeba będzie sięgać do oszczędności; 5 - Nie wystarczą, trzeba będzie pożyczyć; 6 - Nie wystarczą, trzeba będzie zwrócić się o pomoc do rodziny, znajomych, opieki społecznej itp.

							(%)	
	1	2	3	4	5	6	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	12	40	31	3	8	4	2	1010
Płeć								
Mezczyźni	15	44	26	3	6	5	1	481
Kobiety	9	37	35	3	9	4	2	529
Wiek								
18-24 lat	18	40	27	4	5	2	4	154
25-34	13	48	22	5	6	6	0	184
35-44	12	37	30	4	9	7	2	173
45-54	9	44	29	2	10	4	1	225
55-64	7	27	47	4	9	5	0	107
65 lat i więcej	11	39	37	1	7	2	3	167
Miejsce zamieszkania								
Wies	9	35	36	2	8	7	3	370
Miasto do 20 tys.	7	46	32	4	9	1	0	133
20-100 tys.	10	42	31	4	8	4	1	189
101-500 tys.	18	42	24		8	2	1	188
501 tys. i więcej mieszk.	19	45	24	2	4	4	2	131
Wykształcenie								
Podstawowe	9	34	37	1	10	5	3	283
Zasadnicze zawodowe	5	37	41	2	8	8	1	291
Średnie	15	47	23	6	7	1	2	316
Wyższe	28	47	13	5	4	3	1	121
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier., inteligencja	33	46	8	8	4	0	0	75
Prac.umysł.hiz.szczebla	16	53	22	4	5	0	0	79
Pracownicy fiz.-umysł.	10	56	17	5	8	4	1	57
Robotnicy wykwalifikowani	14	36	30	2	11	6	0	96
Robotnicy niewykwalifik.	7	52	28	0	5	6	2	44
Rolnicy	5	38	40	2	7	3	4	66
Pracujący na własny rach.	21	50	25	0	3	0	0	47
Bierni zawodowo								
Renciści	8	23	48	2	12	6	1	107
Emeryci	9	42	35	3	7	2	2	185
Uczniowie i studenci	20	46	24	3	2	2	3	81
Bezrobotni	2	25	35	5	13	17	3	118
Gospodynie domowe i inni	5	43	42	0	10	1	0	55
Pracuje w:								
inst. państw., publicznej	16	47	20	6	9	2	0	126
społce właścicieli	16	49	22	1	9	2	1	93
prywatnych i państwa	18	49	22	3	4	4	0	188
sekt. pryw. poza rolnict.	7	38	41	2	6	3	3	76
prywatnym gosp. rolnym								
Dochody na jedną osobę								
Do 275 zł	0	19	43	2	19	14	2	125
276-399	2	35	48	2	9	4	1	97
400-549	6	39	37	4	9	5	0	161
550-799	12	44	35	4	5	1	0	136
Powyżej 799 zł	25	50	16	4	4	0	0	200
Ocena własnych war. mater.								
Złe	1	23	45	3	17	9	2	345
Średnie	7	49	32	4	3	3	1	438
Dobre	38	50	7	2	2	0	1	226
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	16	33	35	0	8	6	2	63
Raz w tygodniu	12	36	32	3	10	4	2	500
1-2 razy w miesiącu	13	51	26	1	5	4	1	176
Kilka razy w roku	8	47	29	4	6	5	1	195
W ogóle nie uczestniczy	11	31	32	12	8	4	2	72
Poglądy polityczne								
Lewica	13	45	27	4	7	3	1	316
Centrum	8	43	32	3	9	5	0	238
Prawica	19	42	26	2	5	4	1	227
Trudno powiedzieć	7	29	39	4	11	6	4	226